

Aprecieri pentru *Făuritori de cultură*

„Evanghelicilor americani din ultima sută de ani le-a fost ușor să condamne, să critice, să copieze și să consume cultură. Însă le-a fost mult mai greu să creeze cultură în mod activ și cu imaginație. Andy Crouch își propune să schimbe acest lucru. Mărturisesc că mă îndoiesc de faptul că ei se vor putea ridica la nivelul provocării. Dar sunt convins de argumentul lui Crouch, aceasta este ceea ce ne cere vocația creștină. Iată o voce care merită să fie luată foarte în serios.”

CHRISTIAN SMITH, Christian Smith, profesor de sociologie și
directorul Centrului pentru studiul religiei și al societății
al Universității Notre Dame

„În acest volum elegant și bine articulat, Crouch aruncă o provocare înțelegerii creștine obișnuite cu privire la creație, dar și interpretării tradiționale atât a Apocalipsei lui Ioan, cât și a modului în care aceasta se armonizează cu restul Sfințelor Scripturi. Revigorantă și deopotrivă inteligentă, *Făuritori de cultură* aduce o contribuție semnificativă gândirii creștine contemporane.”

PHYLLIS TICKLE, compilator la *The Divine Hours* și
fost redactor religios la *Publishers Weekly*

„*Făuritori de cultură* de Andy Crouch întruchipează ceea ce susține: că o imaginație înrădăcinată în Împărăția lui Dumnezeu ce ia în serios viețile noastre atât de bogate în cultură va arăta că harul este real, immanent și irezistibil. Cu siguranță că această vocație trebuie să fie centrală chemării lui Dumnezeu!”

MARK LABBERTON, Mark Labberton, președinte emerit și
profesor emerit de predicare la Seminarul Fuller și autorul cărții
Actul periculos al închinării

„În *Făuritori de cultură*, Andy Crouch ne oferă o viziune asupra creativității care nu este rezervată doar celor care practică marea artă, ci care dezvăluie demnitatea celor mai obișnuite tipuri de creație culturală. Este o înțelegere transformatoare care inspiră la acțiune și – în fața eșecurilor aproape inevitabile – la perseverență. În cele din urmă, creativitatea culturală nu este un dar pe care îl deținem, îl exersăm și îl dezvoltăm cu neliniște, ci unul pe care îl primim și îl cultivăm ... și prin care ajungem să cunoaștem harul.”

DAVID NEFF, fost redactor-șef al *Christianity Today*

„*Făuritori de cultură* este una dintre puținele cărți care duc discuția despre creștinism și cultură la un nou nivel. Este o combinație rară de teorie și practică; definițiile sale sunt nuanțate, dar nu abstracte, și atinge tot felul de echilibre fine. O recomand cu multă căldură.”

TIM KELLER, pastorul-fondator al Redeemer Presbyterian Church, New York City, și autor al cărții *Argument pentru Dumnezeu*

„Cărțile bune sunt fie geniale, fie utile, dar cele mai bune cărți sunt și una, și alta – iar Andy Crouch a atins această rară combinație de virtuți în *Făuritori de cultură*. Fiind creștin, părinte și lider organizațional, aș vrea să aduc o schimbare în această lume. Crouch mă ajută nu doar să înțeleg de unde provine această dorință arzătoare, dar și cum să o urmăresc cu pasiune, dedicație, putere și sănătate spirituală. *Făuritori de cultură* este un dar îmbucurător de inteligență și de provocare practică pentru creștinii serioși.”

GARY HAUGEN, președinte al International Justice Mission și autor al cărților *Good News About Injustice* și *Just Courage*

„În această carte extraordinară, Andy Crouch argumentează în favoarea uceniciei culturale, punându-ne înaintea o prezentare captivantă a dramei creației, căderii și înnoirii. Iar pe tot parcursul poveștii, ne va oferi imagini pline de înțelepciune despre realitățile culturale foarte reale cu care ne confruntăm noi, creștinii secolului al XXI-lea.”

RICHARD J. MOUW, președinte emerit și profesor de credință și viață publică la Fuller Theological Seminary

„Aceasta nu este o carte bună, pentru că provoacă și stârnește, incită și inspiră. Te poartă printr-o călătorie inconfortabilă, sfidând *status quo-ul* și punând la îndoială perspectivele acceptate. Aduce o voce proaspătă, cu o gândire tranșantă, forțându-te să ștergi praful de pe mantaua propriilor tale înclinații constante. Rezonează profund în sufletul tău, chiar și în acele aspecte pe care le pui la îndoială. Dezbate miezul provocării zilelor noastre. Nu, aceasta nu este o carte bună. Este una grozavă.”

JAMES EMERY WHITE, pastorul-fondator al Mecklenburg Community Church și autor a cărții *Meet Generation Z*

„În această carte înviorătoare și bine documentată, Andy Crouch schimbă termenii în care se poartă conversația, adresându-le creștinilor chemarea de a făuri cultură. Mi-e greu să găsesc vreo altă lectură obligatorie pentru creștinii din America secolului XXI.”

LAUREN F. WINNER, profesor asociat de spiritualitate creștină la Duke Divinity School și autoarea cărții *Girl Meets God*

„Lupta «culturală» a devenit o obsesie pentru creștinii contemporani, dar înțelegerea greșită a ceea ce sunt culturile și a modului în care acestea se manifestă aduce o mare frustrare. Cartea *Făuritori de cultură* de Andy Crouch se bazează atât pe experiența-i bogată, cât și pe originalitatea intuiției sale, pentru a oferi o viziune încurajatoare și lucidă asupra căii de urmat.”

FREDERICA MATHEWES-GREEN, autoarea cărților
The Jesus Prayer și *Illumined Heart*

„Ca artist și apărător al artelor, sunt foarte recunoscător pentru această carte. Analiza edificatoare pe care Andy Crouch o face culturii și bisericii, precum și binevenita chemare pe care ne-o face de a fi făuritori de cultură fac din această lucrare o unealtă de mare preț pentru demersul credinței în ziua de azi. Cartea aceasta este deschizătoare de drumuri pentru oricine este preocupat de chestiunile referitoare la cultură și biserică.”

MAKOTO FUJIMURA, artist și fondatorul organizației
International Arts Movement

„Cartea lui Andy Crouch este bine gândită, stimulativă și provocatoare.”

STEVE TURNER, scriitor, poet și autor al cărților
Conversations with Eric Clapton, *U2: Rattle and Hum* și
Imagine: A Vision for Christians in the Arts

ANDY CROUCH

Făuritori de
CULTURĂ

Recuperarea vocației noastre de a crea

Traducere de Dana Sisoev

Copyright © 2008, 2023 by Andy Crouch

Cartea a fost publicată în limba engleză cu titlul *Culture Making: Recovering Our Creative Calling*, la InterVarsity Press, 430 Plaza Drive, Westmont, IL 60559, USA.
www.ivpress.com.

Toate drepturile rezervate.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin editurii Casa Cărții.

Orice reproducere sau selecție de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris a editurii Casa Cărții, Oradea.

Citatele biblice au fost preluate din versiunea Bibliei în limba română, traducerea Dumitru Cornilescu.

Făuritori de cultură: Recuperarea vocației noastre de a crea

de Andy Crouch

Copyright © 2023 Casa Cărții, Oradea

OP 2, CP 30,

410670, Oradea

Tel./Fax: 0359 800-333; 0728 874 975; 0259 469 057

E-mail: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României CROUCH, ANDY

Făuritori de cultură : recuperarea vocației noastre de a crea /
Andy Crouch ; trad. de Dana Sisoev. - Oradea : Casa Cărții, 2023

Index

ISBN 978-606-732-241-5

I. Sisoev, Dana (trad.)

316

2

Traducerea: Dana Sisoev

Editarea: Naomi Terec

Corectura: Lavinia Filipaș

Tehnoredactarea: Vasile Gabrian

Coperta: Marius Bonce

Imaginea de pe copertă: www.alamy.com

Tiparul executat la Metropolis srl, str. Nicolae Jiga 31, Oradea

Tel./Fax: 0259 472 64

În memoria bunicilor mei,
Homer și Alice Crouch,
Asa și Ann Bennett;
și cu speranță pentru copiii copiilor mei.

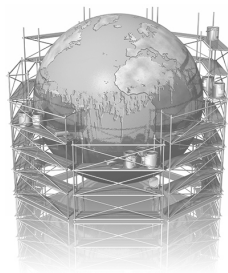
*O sămânță de oameni Îi va sluji;
și se va vorbi despre Domnul
către cei ce vor veni după ei.
Aceștia vor veni și vor vesti dreptatea Lui,
vor vesti lucrarea Lui
poporului care se va naște.*

CUPRINS

Prefață la ediția în limba română: Omul și vocația sa culturală	11
Prefața autorului	21
Introducere	25
Partea întâi: Cultura	
1. Orizonturile posibilului	33
2. Lumi culturale	53
3. Demolări, tehnologie și schimbare	65
4. Cultivare și creație	81
5. Gesturi și posturi	95
Partea a doua: Evanghelia	
6. Grădina și orașul	119
Interludiu	137
7. Cel mai mic dintre popoare	141
8. Isus ca făuritor al culturii	155
9. De la Cincizecime	169
10. ... la Apocalipsa	181
11. Gloriosul imposibil	197
Partea a treia: Chemarea	
12. De ce nu putem schimba lumea	209
13. Urmele lui Dumnezeu	225
14. Puterea	239
15. Comunitatea	259
16. Harul	271
Post-scriptum	287
Postfață	293
Mulțumiri	311
Întrebări pentru reflecție și discuție	315
Note și lecturi suplimentare	329
Index	339
Despre Andy Crouch	343

OMUL ȘI VOCAȚIA SA CULTURALĂ

Prefață la ediția în limba română – Teofil Stanciu

Se întâmplă de multe ori – din pricini foarte diverse – ca titluri de referință din spațiul occidental să ajungă în România cu întârzieri semnificative, pe când dezbaterele din jurul subiectelor deja s-au epuizat și cititorii știu cum se poziționează. Acest fapt văduvește publicul românesc larg de contactul cu piața vie a ideilor din spațiul occidental. Dar există și un revers de care trebuie ținut cont. Se prea poate ca unele dintre aceste dezbateri intense – mai ales din sfera teologiei evanghelice – să nu fie realmente relevante pentru contextul nostru și atunci e chiar mai bine că suntem scutiți de momentul fierbinte al disputei. Iar un avantaj ar putea fi acela că lucrarea care a stârnit dezbaterile se clasicizează și poate fi analizată „la rece”.

Un caz de apariție târzie care însă ar fi meritat să-și facă loc mai devreme în spațiul reflecției teologice românești este lucrarea clasică a lui Richard Niebuhr, *Cristos și cultura*, ajunsă la noi abia după 70 de ani de la prima ediție americană.

Făuritori de cultură se încadrează și totodată nu se încadrează în această categorie a traducerilor tardive. Se încadrează pentru că a fost publicată prima oară în 2008, iar o distanță de 15 ani în dinamica teologico-culturală occidentală înseamnă destul de mult, deci avem de-a face cu o întârziere de care trebuie ținut cont. Și totuși nu se încadrează cu totul pentru că traducerea s-a făcut după ediția revizuită de autor în 2023. Această cronologie este importantă, pentru că trebuie să știm cu ce idei lucrăm și la ce fenomene facem referire. E suficient să

spunem că în 2008 în Statele Unite încă se simțea proaspătă rana după atacurile asupra World Trade Center și lovise deja criza economică. Dar pe radarul geopolitic nu exista vreun război la granițele României și NATO. Ar putea spune cineva că astfel de lucruri nu au directă legătură cu teologia și cu biserica – ei bine, îndrăznesc să susțin că, dimpotrivă, au *foarte multe* legături, fiindcă ne redesenează o grămadă de aspecte ale vieții și credinței și, mai ales, ne modifică perspectiva asupra lucrurilor. Iar pentru Andy Crouch, cultura însăși „definește orizonturile posibilului și imposibilului în moduri foarte concrete și tangibile” (p. 50). Cu alte cuvinte, nimic din ce se întâmplă în jurul nostru nu este lipsit de însemnătate.

De asemenea, există un motiv mai temeinic pentru care consider că această carte apare totuși la un moment potrivit, câtă vreme se aplică și românilor constatarea că „astăzi, în rândul creștinilor care se prezintă drept evanghelici, postura dominantă față de cultură nu este nici condamnarea, nici critica, nici măcar imitarea ... , ci pur și simplu consumul” (p. 106). În lipsa unui studiu sociologic riguros, lucrăm doar cu opinii și estimări. Astfel, conștient că reprezintă o speculație, risc să afirm că în dreptul evanghelicilor români toate aceste atitudini pot fi consemnate simultan: condamnarea vehementă, critica (dar nu foarte rafinată, nici documentată, ci mai degrabă amatoristă), imitarea diverselor forme (mai ales în îmbrăcăminte, în muzică și în stilul de viață); însă cel mai probabil predomină consumul fără discernământ (filme, muzică, mode americane, idealuri de viață materialiste etc.). De aceea avem nevoie de ideile discutate în această lucrare!

Dacă această carte n-ar fi făcut altceva decât să reia deja obositele clișee americane despre „războaie culturale” și alte idei fără orizont, atunci ar fi fost la fel de irelevantă pentru zilele noastre precum frica de la sfârșitul anilor 1990 față de trecerea în mileniul III. Însă autorul a avut clarviziunea să observe că trebuia găsită o altă cale de interacțiune cu mediul cultural și cu „bunurile culturale”. De la prima ediție din 2008, s-a scris deja o cantitate semnificativă de lucrări pe teme-cheie precum „vocație” și „bunăstare umană” (*human flourishing*). Suntem acum chiar în situația de a pierde sensul acestor cuvinte și de a le transforma în vorbărie goală, de vreme ce au devenit atât de vehiculate în toate domeniile cunoașterii. Totuși, popularitatea acestor termeni ar trebui interpretată – în spiritul cărții – ca o reflectare în limbaj a unor preocupări ce frământă societatea și biserica. Dacă ar fi să dăm un alt nume, mai concret și mai puțin clișeizat, *relevanței* poate că acesta ar fi: ceea ce ne doare pe toți.

CE ESTE CULTURA?

O chestiune problematică de la care pornim – dar destul de frecvent întâlnită în orice lucrare despre cultură – este tocmai definiția culturii pe care o propune autorul. La o primă vedere, această definiție pare prea largă și destul de ambiguă. Crouch consideră că „ceea ce realizăm din lume” în sens imediat: adică în ce fel prelucrăm „materialul” existent al lumii, așa cum o găsim în momentul în care devenim conștienți, și adăugăm la ce există; iar în sens mai profund – ce sens dăm realităților existente – toate acestea alcătuiesc cultura (p. 38–40). Privită mai atent însă, definiția relevă niște deschideri interesante, fiindcă, astfel, creatori de cultură nu sunt doar artiștii și cei capabili să construiască ceva măreț și memorabil, ci fiecare om care încearcă să găsească sensurile lumii și ale efortului omenesc. În această cheie, toți putem contribui la crearea culturii în măsura în care adăugăm ceva, cât de cât semnificativ, la ceea ce există în lume.

Chiar dacă putem admite că, într-un sens, așa stau lucrurile și că dezlegarea misterelor lumii ține de efortul cultural, totuși când totul e cultură, semnificația riscă să se dilueze considerabil. Și dacă orice creator produce cultură, rămâne problematic ce anume este civilizația, de exemplu, și de ce avem un termen distinct pentru o realitate care nu se mai diferențiază de cultură. Intenția acestei observații critice nu este să discrediteze autorul, ci să avertizeze cititorul. În cele ce urmează însă, voi accepta definiția lui Crouch.

Poate că una dintre cele mai fertile dintre direcțiile deschise o reprezintă caracterizarea potrivit căreia „cultura împlinește promisiunea latentă a naturii” (p. 46). E drept că nu rezolvă problema nivelului de generalitate, însă deschide discuția către o zonă a responsabilității umane, căci, dacă natura este un dat pe care-l primim în custodie, ca să zicem așa, cultura se referă la modul în care gestionăm și dăm mai departe darul.

Cultura presupune, în ultimă instanță, modificarea orizonturilor posibilităților și imposibilităților (idee fundamentală în argumentația lui Crouch) pentru un număr cât mai mare de oameni. Consecința imediată este că, fără un public, artefactul cultural nu există, ci numai împărtășit, făcut de cunoscut, devine cultură (cf. p. 54, 56).

Cu toate că în spațiul românesc suntem deprinși cu un sens mai elitist al „culturii” – pe care adesea o identificăm cu marea artă: literară, muzicală, vizuală, teatrală, cinematografică – sensul propus de Andy Crouch, chiar dacă rămâne oarecum problematic, după cum am

sugerat, are și avantajul că scoate cultura de sub controlul exclusiv(ist) al unor elite și o așază între noi toți. Accepțiunea pe care o dă el termenului este mai aproape de ceea ce azi se numește, cu un clișeu, „cultură organizațională”. Evident că se poate argumenta împotriva acestei „culturi”, dar este la fel de adevărat că, în realitatea noastră cotidiană, cultura înaltă, elitistă are un impact mult mai redus decât cultura unui oraș, a unei organizații, a unui club etc. Abordarea lui Crouch are mai degrabă un fundament antropologic, care amintește, de pildă, de vechile „culturi” arheologice, pe baza cărora se reconstituie imaginea unor comunități dintr-o anumită perioadă istorică. Așa putem înțelege și ideea că „familia este cultura în forma ei cea mai restrânsă – dar și cea mai puternică” (p. 62).

Aspectul deosebit de benefic al acestei perspective asupra culturii este că, în fond, fiecare dintre noi „are capacitatea reală de a remodela lumea” (p. 63) la scara la care activează și influențează. La nivel de limbaj, observăm cel mai lesne că, în fond, „creativitatea nu este un lucru rezervat doar «creativilor»” (p. 122), ci fiecare am rostit o propoziție pe care nimeni altcineva nu a mai rostit-o înainte.

Un alt atu esențial al perspectivei lui Crouch este că ține cont de celebrul dicton – confirmat de nenumărați teoreticieni – al lui Marshall McLuhan: „mijlocul este mesajul”. Cu alte cuvinte, tehnologia pe care o folosim în diverse sfere ale activității umane nu este neutră cultural, ci deschide sau închide orizonturi ale posibilităților și imposibilităților, deci creează cultură. Ca să luăm și un exemplu, prelucrarea industrială a lemnului a făcut posibilă utilizarea lui în forme din ce în ce mai variate, dar a deschis și drumul pentru defrișări fără discernământ, cu urmări climatice catastrofale. Toate acestea nu puteau fi nici măcar închipuite în vremea când tot ce aveau oamenii la îndemână era o secure. Perfecționarea unor unelte a modificat fundamental cultura și întreaga existență a planetei.

În sfârșit, un efect pe care autorul a dorit să-l obțină este să elimine identificarea culturii cu „concepția despre lume și viață”, suprapunere foarte răspândită și în cercurile creștine (p. 76). Mutarea accentului este crucială, fiindcă evidențiază slăbiciunea unei concepții mult prea intelectualizate despre cultură, pe de o parte, și ne face atenți că „bunurile culturale au o viață proprie” (p. 79). Cel mai important aspect însă este că subliniază rolul de „făuritori de cultură” al oamenilor și le deschide ochii să vadă că acțiunile lor pot schimba cultura – iar acest fapt nu este rezervat exclusiv unei elite intelectuale capabile de reflecție sofisticată și nuanțată, chiar dacă și această categorie își are rolul ei. Esențialmente,

„cultura nu se schimbă analizând-o” (p. 80), iar asta ar trebui să fie o veste bună.

CUM (SĂ) PRIVIM CULTURA

Raportarea la cultură pe care autorul o propune prezintă similitudini cu ceea ce teoretizează Miroslov Volf în *Credință publică*. Pornind de la clasică distincție a lui Richard Niebuhr, teologul de origine croată este convins că „nu există o singură modalitate în care credința creștină se raportează și trebuie să se raporteze la cultură ca întreg”, ci unele elemente trebuie respinse categoric, altele pot fi preluate ca atare, iar altele trebuie convertite*. În același spirit, Crouch vorbește despre mai multe *gesturi*: (1) condamnarea legitimă a unor aspecte culturale (ca de pildă, nazismul sau pornografia); (2) criticarea culturii (toate operele de artă sunt de regulă „citite” critic); (3) consumul legitim (diverse obiceiuri sau produse generate de cultură: diverse feluri de mâncare specifice, mijloace de deplasare, diverse tipuri de mobilier); (4) copierea unor bunuri culturale (melodii, tipare arhitecturale etc.), gest care, printre altele, are și rolul de a valida capacitatea oricărei culturi de a deveni un vehicul – întotdeauna imperfect – pentru Evanghelie. În sfârșit, (5) cultivarea culturii presupune o interacțiune educată care uzează practic de toate celelalte, după necesități.

Andy Crouch distinge însă între *gesturi* și *posturi*. Interacțiunea dinamică discutată mai sus este posibilă numai în sfera gesturilor. *Posturile* sunt deja atitudini dominante care exclud alte posibilități. Se poate spune că posturile sunt gesturi devenite reflexe sau, mai precis, reprezintă o înțepenie într-o anumită atitudine considerată singura validă. Riscul unei posturi de condamnare este izolaționismul și lipsa oricărei inițiative culturale consistente – creștinii devin doar niște băgători de vină, chitiți să găsească răul în orice. Riscul criticii intelectualizate constă în obsesia analizelor și refuzul bucuriei întâlnirii cu un bun cultural valoros; plus hrănirea iluziei că analiza critică este suficientă pentru a produce schimbări culturale. Riscul imitației este lipsa de originalitate și, astfel, prevalența consumului bazat pe inițiativa „seculară”, fără vreo contribuție care să slujească cu adevărat semenii. Pericolul major al acestei posturi (de simpli imitatori) „constă în faptul că aceasta ar putea deveni mult prea reușită”, creând un spațiu (sub) cultural alternativ, care nu se mai intersectează niciodată cu cultura

* Miroslov Volf, *Credință publică. Cum trebuie creștinii să slujească binele comun*, trad. Teofil Stanciu, Oradea, Casa Cărții, 2022, p. 22–23.

societății. Consumul ca postură se leagă de lipsa discernământului și are ca pericole asociate conformismul și ignoranța culturală.

Cultura poate fi ierarhizată în funcție de gradul de popularitate și de apropiere societală al unui bun cultural. Însă, cu cât avem un element mai influent și mai popular, cu atât șansa creativității culturale se reduce – limba engleză, spune Crouch, este într-adevăr un vehicul cultural deosebit de popular, dar cine mai poate susține în mod legitim că este creator al acestei limbi? Putem vorbi despre straturi suprapuse, întrepătrunse și interdependente de cultură. Crouch preferă metafora cercurilor concentrice, dar felul în care le descrie lasă loc și pentru alte imagini.

De la frunzele de smochin cusute laolaltă de primii oameni și până în zilele noastre, „cultura se împletește cu păcatul” (p. 132). Riscul culturii este să devină ceea ce a încercat proiectul Babel: „Cultura încearcă să se ocupe de consecințele păcatului. Dar este o încercare zadarnică ... orgolioasă, egoistă și inutilă” (p. 134). De aici pornește atitudinea celor care consideră că tot ce înseamnă cultură este în sine condamnat. Dar, în realitate, problema nu ține de cultură, ci de „vanitatea culturală”, care-și imaginează că poate găsi soluția la problema separării de Dumnezeu. Dacă diversificarea limbilor devine „un semn și o amintire a păcatului”, nu trebuie să pierdem din vedere veste Cincizecimii, când darul limbilor devine semnul prezenței lui Dumnezeu între oameni și anunță noua eră a Împărăției lui Dumnezeu și a Bisericii.

Prin urmare, cultura nu se cade să fie nici idolatrizată sau ridicată la rangul de cale spre mântuire, nici demonizată și condamnată în întregul ei. Postura recomandată implicit este responsabilitatea, care constituie o precondiție pentru orice gest și pentru orice altă postură. Încă din Eden, Dumnezeu face loc omului să-și exercite responsabilitatea și creativitatea, îl lasă să decidă, în ciuda riscului enorm de a greși fatal (p. 127–128).

CREATIVITATEA

Un concept fundamental în carte este cel de creativitate. Ea izvorăște din faptul că omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, din care decurge o creativitate extraordinară și fără limite. Creativitatea omului se ancorează în parametri mai generali ai creației și are, astfel, o esențială dimensiune relațională. După cum creația se naște în context relațional (persoanele Dumnezeirii participă la actul creației) și funcționează într-o rețea de interdependențe fundamentale, creativitatea are

în vedere binele creației și al semenilor. În termeni creștini, am putea vorbi despre slujirea lumii prin creativitate.

Atunci când pledează pentru creativitate ca „singura sursă viabilă de schimbare” a culturii, Crouch avertizează însă că „prima cerință pe care trebuie să o îndeplinim este să ne cunoaștem suficient de bine lumea culturală” (p. 89). Din această perspectivă, probabil că unul dintre cele mai importante paragrafe din întreaga carte – ținând cont de contextul actual românesc și evanghelic deopotrivă – este următorul:

„Prima responsabilitate în calitate de creatori de cultură nu este de a crea ceva nou, ci de a deveni fluenți în tradiția culturală de care suntem responsabili. Înainte de a fi creatori de cultură, trebuie să fim păstrători de cultură.” (p. 91)

„Creativitatea culturală necesită maturitate culturală” (p. 93), care ia forma cultivării, adică a cunoașterii, înțelegerii și clasificării a ceea ce există deja (p. 124). Acest proces este necesar pentru că suntem ființe limitate și dispunem de un spațiu cultural limitat. Îndărătul acestui demers de cultivare stă însă respectul pentru ceea ce deja există bun în sfera culturii și care merită perpetuat, cunoscut și apreciat. Creativitatea nu exclude, ci mai degrabă cere o doză de conservatorism – adică recunoașterea și protejarea bunurilor culturale valoroase. Creativitatea are nevoie de cosmos – are nevoie de un mediu ordonat (p. 38) și se înscrie într-o ordine chiar și atunci când actul artistic este menit să strice orice ordine prealabilă.

Indiferent dacă suntem sau nu creștini, întruparea, moartea și învierea lui Isus reprezintă un moment crucial în istoria culturii, fiindcă introduc în ecuație Împărăția lui Dumnezeu, inaugurată deja în lume, singurul mediu în care bunurile și artefactele culturii umane – așa marcate de cădere cum sunt – pot fi transformate. În asta stă, de fapt, forța oricărui făuritor credincios de cultură.

Ca destinație ultimă pentru orice demers cultural, Andy Crouch stabilește Noul Ierusalim, iar ca efect, bucuria. Observația lui este una fundamentală: lumea începe cu o grădină și sfârșește cu un oraș care coboară din cer (în sens invers urcușului de la Babel, dar răspunzând nevoii profunde a omului de Dumnezeu) care are în centru o grădină. Natura și cultura în armonie. Iar dacă orașul, asociat de multe ori în Scripturi cu piscuri ale fărădelegii, este răscumpărat și prezent în noua creație, se poate pune în mod just întrebarea ce alte bunuri culturale vor mai fi prezente acolo. Mergând un pas mai departe, fiecare creator de cultură creștin ar trebui să se întrebe dacă ceea ce el produce și-ar putea găsi locul în cetatea cu adevărat eternă. Desigur, nu înainte de

a trece printr-o transformare purificatoare. Nu va fi însă de ajuns că noi le declarăm „creștine” pentru ca aceste creații să fie și acceptate de Marele Judecător. Acest scop ultim al „lucrării mâinilor noastre” funcționează nu doar ca standard după care să ne măsurăm activitățile în care investim timp și energie, ci ne eliberează și de impresia (falsă) că tot ceea ce contează sunt doar activitățile bisericești. În cetatea care va coborî din ceruri nu va mai exista vreun templu sau ceva asemănător, însă vor putea exista cântece, tablouri, sculpturi, obiecte frumoase, cărți bune etc.

DESPRE CUM (NU) PUTEM SCHIMBA LUMEA

Putem schimba niște lucruri în jurul nostru – adică lumea culturală din imediata noastră vecinătate. Totuși, trebuie să ținem cont că „la o scară îndeajuns de mare, nu există condiții suficiente pentru a determina o schimbare culturală. Nu există nicio modalitate de a asigura succesul cultural – de a garanta că un anumit bun cultural va modela orizonturile în modul în care creatorul său speră” (p. 218). Pot exista niște condiții *necesare*, însă nu vom putea ști niciodată dinainte dacă sunt și *suficiente*.

Prin urmare, Crouch propune să gândim „la scară”. În acest sens, există niveluri la care se pot genera schimbări destul de certe și de evidente, dar o schimbare la scară mare este un lucru imposibil de prezis sau, cu atât mai puțin, de programat. Dacă privim retrospectiv la momente-cheie în istoria creștinismului, precum trezirile spirituale (atât de dragi unora dintre noi), descoperim repede că ele nu au fost generate de oameni, căci aceleași condiții *necesare* nu au fost și *suficiente* în alte părți ale lumii, însă au fost totuși în unele părți. Mișcarea penticostală, de pildă, nu poate fi legată exclusiv de Azusa și de o anumită practică (a rugăciunii), ci au existat manifestări similare, cam în aceeași perioadă, în diverse zone ale lumii, fără să respecte aceleași condiții inițiale.

Schimbarea lumii poate deveni o tentație periculoasă pentru creștini: „Dacă entuziasmul nostru de a schimba lumea ne conduce la marea iluzie că ne aflăm cumva în afara ei, știind ce este mai bine pentru ea, cu uneltele, bunăvoința și entuziasmul pe care le avem la îndemână, nu ne-am împăcat încă cu realitatea că lumea ne-a schimbat pe noi mult mai mult decât o vom schimba noi pe ea vreodată. Feriți-vă de cei care vor să schimbe lumea – ei încă nu au învățat adevăratul sens al păcatului” (p. 222).

Avertismentul autorului sună clar și necruțător. Dar el adaugă imediat că, fiind creați să devenim creatori de cultură, practic nu ne putem abține, nu ne putem schimba scopul. Și atunci avem o singură unealtă la îndemână: smerenia, înțeleasă ca „o încredere imperturbabilă și plină de uimire în capacitatea lui Dumnezeu” (p. 223).

Așadar, pentru a putea aspira la vreo schimbare, creștinii încep nu de la ei înșiși, ci de la Dumnezeu și de la planurile Sale culturale pentru umanitate. Iar modul în care acționează Dumnezeu în cultură este să aducă oamenii împreună, să-i ridice pe cei slabi și fără putere, să-i smerească pe cei puternici, pentru a le oferi tuturor o cale mai bună.

Dacă acceptăm ideea că „puterea culturală poate fi definită foarte simplu ca fiind capacitatea de a propune cu succes un nou bun cultural”, atunci va trebui să recunoaștem și că, de regulă, „nimeni nu are puterea de a impune un bun cultural” (p. 241–242), ceea ce ne aduce din nou la punctul de pornire: schimbarea lumii, la scară mare, nu stă în puterea noastră. Însă schimbarea lumii din imediata vecinătate ține de chemarea noastră creștină. Sunt mici șansele să devenim vedete influente, însă nimic nu ne oprește să-i slujim pe cei sărmani și vulnerabili.

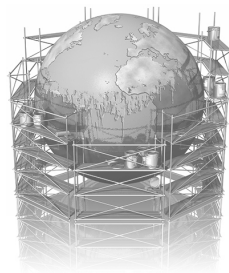
Într-o perioadă în care mulți creștini luptă să dobândească influență și putere culturală – pentru a putea schimba sau bloca legi, pentru a putea contracara mai eficient ideologii etc. – este deosebit de important să ținem cont că „tentația de a acumula putere este mai acută atunci când este cuplată cu cele mai bune intenții” (p. 245), cu atât mai mult cu cât nimeni nu poate măsura vreodată cu precizie câtă putere are și, pe de altă parte, niciodată puterea deținută nu este suficientă. Crouch invocă exemplul liderului Coaliției Creștine din SUA, Ralph E. Reed Jr., care a pornit deplângând declinul moral al țării, a intrat în tot felul de alianțe dubioase și a sfârșit ca lobbyist interesat de conturile corporațiilor.

În concluzie, *Făuritori de cultură* aduce o contribuție importantă la înțelegerea culturii de către creștini. Prin felul în care definește cultura, autorul deschide oricui posibilitatea de a deveni un creator de cultură, însă prin modul în care descrie raportarea la cultură, obligă la alfabetizare culturală. Soluția pe care Andy Crouch o propune la problemele pe care le sesizăm în cultură este să-i încurajeze pe creștini să producă și mai multă cultură, mai de calitate, care să suscite interes și să ofere alternative izvorâte din propria credință.

După cum remarcă în capitolele finale, locul în care se cuvine să se plaseze creatorul creștin de cultură este la intersecția crucii cu harul.

Soluția nu este să aleagă o tabără – nici măcar a celor defavorizați, deși mereu trebuie să le acorde prioritate și atenție – pe care să o reprezinte, ci să deschidă orizonturi și posibilități pentru întâlniri creative ale celor despărțiți de diverse bariere (culturale) omenești. Un bun cultural inspirat de modelul cristic de viață produce simultan disconfort și reconciliere, confruntă profetic și slujește nevoile semenilor. Dacă produsul cultural ține de capacitatea creatorului și de disciplina sa, impactul la scară mare intră exclusiv în sfera harului, astfel încât „nimeni să nu se laude”, ci toți laolaltă să se bucure cu smerenie.

PREFAȚA AUTORULUI

Să făurești cultură e o treabă riscantă. Nu știi niciodată la ce să te aștepți când lansezi un bun cultural în lume. Este un clișeu (care e tipic mai degrabă autorilor bărbați) să spună că a publica o carte este ca a da naștere unui copil. De fapt, se aseamănă mai mult cu plecarea propriului copil la facultate. Ai investit ani din viața ta în această creație și ea poartă chipul tău și amprenta ta inconfundabilă, dar acum îți croiește propria cale în lume. Privești cu frământare să vezi dacă va delecta sau va dezamăgi (pe tine sau pe alții), dar de acum înainte nu prea mai poți controla rezultatele.

Am scris *Făuritori de cultură* cu bănuiala că sintagmele „implicarea culturii” sau, să nu mai spun, „conflicte culturale” erau departe de ceea ce ne este menit să facem și să fim în lume, în calitate de creștini. De asemenea aveam sentimentul că majoritatea bisericilor neglijau importanța culturii în narațiunea biblică și în însăși vestea bună a Evangheliei.

Nici măcar n-am îndrăznit să sper la multele reacții pozitive pe care le-a stârnit cartea mea până acum. Cel mai mult sunt încântat de acțiunile de făurire a culturii pe care le-a îmboldit și sunt recunoscător pentru toți prietenii noi pe care mi i-am făcut de când a fost lansată. Cea mai grozavă parte a procesului de scriere a cărții a fost să descopăr că ne aflăm în plin demers de recuperare a temelor vocației și bunăstării umane, nu ca înlocuitori subțirii ai Evangheliei, ci ca aspecte bogate ale Evangheliei. Faptul că am fost martorul acestei descoperiri și că am contribuit într-o mică măsură prin cartea aceasta este una dintre cele mai mari bucurii ale mele.

Printre reacțiile plăcute au fost și câteva critici importante, care m-au făcut să mă smeresc. Unii prieteni mi-au arătat că în nerăbdarea mea de a transmite cât de materială (îndrăznesc să spun întrupată) este cultura, am permis pe alocuri unor artefacte să ia locul mult prea repede realității mult mai complexe a instituțiilor – structurile profunde ale comportamentelor și credințelor umane. Într-adevăr, artefactele umane care își pierd legătura cu aceste sisteme nu sunt altceva decât niște artefacte în cel mai nesemnificativ, arheologic sens, doar niște totemuri excavate din morminte străvechi, ale căror semnificații pentru creatorii lor le putem doar ghici vag. Am dedicat instituțiilor o întregă secțiune din noua mea carte *Playing God*, pentru că ele sunt cu mult mai importante decât îți poți imagina citind doar *Făuritori de cultură*.

În al doilea rând, reproșurile aduse cărții vizează faptul că are un caracter aparent populist – nu acordă atenție importanței elitelor culturale. Dacă nu mă înșel, în spatele acestor critici pare a se ascunde teama că această carte încurajează prea mult făurirea culturii de către oamenii nepotriviți, aceia care nu au nici pregătirea, nici talentul și nici ambiția să facă cultură din „centru”, unde sunt modelate bunurile culturale cu adevărat valoroase și influente. Asemenea excese populiste ale creativității culturale s-ar putea să îngreuneze munca elitelor sau să-i distragă pe creștini de la chemarea lor de a investi mult mai serios în cele mai influente instituții culturale.

Sper din suflet ca în urma citirii cărții să nu creadă cineva că făurirea unei culturi ieftine și superficiale este adecvată pentru chemarea creștină sau umană. Suntem chemați să contribuim la fasonarea „slavei și cinstei neamurilor”, iar asta ar trebui să ne insuflă o ambiție sfântă de a da tot ce avem mai bun, oriunde ar fi să ne poarte harul lui Dumnezeu.

Însă speranța mea creștină în ce privește cultura nu se bazează pe accesul la „centrelor” de influență culturală – și asta se datorează în parte faptului că am avut ocazia să văd aceste centre îndeaproape. Sunt foarte recunoscător pentru prietenii (ca să nu mai spun de soția mea!) care își trăiesc viața și lucrează tocmai în miezul instituțiilor de elită și mă bucur de dedicarea lor de a dezvolta acele surse importante de capital cultural. Și într-adevăr, când privesc la panorama istoriei răscumpărării, observ implicarea ineluctabilă a „elitelor” – fiica lui faraon, faraon însuși, Pilat din Pont, Caiafa, Felix, Iair și fiica lui în vârstă de 12 ani. Dar remarc de asemenea și implicarea substanțială a acelor pe care nimeni nu i-a numit ca „centrali” – poporul evreu subjugat, Nazarineanul ai cărui adepți puteau fi recunoscuți după accentele lor puternic regionale, Lidia, negustoreasa de purpură, Onisim, sclavul

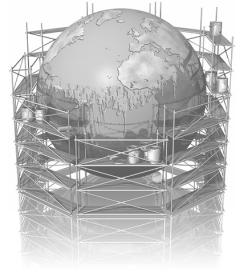
fugar și „femeia” pe al cărei nume nu îl știm, care suferise vreme de doisprezece ani de o boală cronică.

Dacă vrei să schimbi lumea, în general vorbind, ar fi bine să urci scara care duce spre influența de elită. Dar noi nu suntem aici să schimbăm lumea, în sens general. Vestea bună este că *lumea este deja schimbată, într-un mod specific și minunat*. Căile lui Dumnezeu nu sunt căile noastre. Cultura pe care vrea El să o făurim va fi cu mult mai influentă și cu mult mai marginală decât ar putea vreodată ambițiile noastre să-și închipuie.

Merită să fie repetat că vestea bună despre cultură este că, în definitiv, ea nu ne are pe noi ca subiecți, ci pe Dumnezeu. Fie să percepi această veste bună din lectura cărții și fie ca viața și munca ta să te surprindă într-un mod la fel de minunat pe cât m-a surprins pe mine viața acestei cărți!

Ziua Cincizecimii, 2013

INTRODUCERE

Esența copilăriei este inocența. Esența tinereții este conștientizarea. Esența maturității este responsabilitatea. Această carte se adresează oamenilor și unei comunități creștine aflate în pragul responsabilității culturale.

De câteva decenii încoace, multe dintre cele mai dinamice expresii ale creștinismului american au fost lucrările de tineret ... chiar și atunci când păreau să îi slujească pe adulți. Scopul nostru, la fel ca al multor adolescenți conectați la tehnologie din zilele noastre, a fost conștientizarea culturală. Am făcut cel mai mare compliment posibil culturii din jurul nostru: am studiat-o atent și am imitat-o adesea. Am petrecut nenumărate ore (deseori plăcute!) de „implicare culturală” – căutând, cu un succes surprinzător, semnele lui Dumnezeu de speranță în lumea din afara bisericii, dar și găsind, cu o frecvență deprimantă, semne ale goliciunii trainice a aceleiași lumi. Într-adevăr, dorința de a ne implica și ocupa de cultură – de a o asculta, de a învăța din ea și de a o ratifica, criticând-o în același timp – este una dintre cele mai pline de speranță evoluții din ultimele decenii.

Lucrările noastre de tineret au avut un succes uimitor. Mulți dintre cei mai influenți lideri ai mișcării evanghelice și-au început cariera în cadrul unor organizații para-bisericești precum *Youth for Christ*, *Campus Crusade for Christ*, *Youth Specialties*, *InterVarsity Christian Fellowship* și multe altele. Unele dintre cele mai proeminente biserici americane au început literalmente ca grupuri de tineri. În ultimii ani, a avut loc un val de evenimente destinate studenților și tinerilor adulți ce au combinat

o credință creștină aprinsă cu fluența în limbajul unei culturi saturată de mass-media a tinerilor de astăzi (și au fost însoțite de bugetele mari de producție specifice evenimentelor mass-media), precum și apariția unor biserici care par să își culeagă seria de predici din fiecare lună direct de pe YouTube și BoxOfficeMojo.com. Sunt cine sunt datorită unor slujiri relevante din punct de vedere cultural ca acestea – și eu am petrecut cincisprezece ani slujind în astfel de contexte.

Dar ce se întâmplă după lucrarea de tineret? Ce înseamnă să fii nu doar conștient din punct de vedere cultural, ci și responsabil din punct de vedere cultural? Nu doar consumator de cultură sau un critic al culturii, ci creator de cultură? Conștientizarea noastră culturală recent recâștigată înseamnă că nu ne mulțumim, așa cum vor fi făcut generațiile anterioare, cu separarea credinței de activitățile noastre „lumești”. Vrem ca viețile noastre, ca întreaga noastră viață, să conteze pentru Evanghelie. Dar ce înseamnă acest lucru, mai exact?

Această carte este o încercare de a-i îndruma pe colegii mei creștini spre direcții noi, dar și foarte vechi, în înțelegerea chemării pe care o avem în domeniul culturii. Sper să ne ofere un nou vocabular, o nouă poveste și un nou set de întrebări.

În primul rând, un nou vocabular, deoarece modurile noastre de a vorbi despre cultură – cum funcționează, cum se schimbă, cum ne influențează și ce sperăm de la ea – de multe ori nu ne sunt de niciun folos. Vorbim despre „cultură”, la singular, deși aceasta este întotdeauna la plural, „culturi”: pline de diversitate, varietate și istorie. Mai vorbim despre cultură ca și cum ar fi, în primul rând, un set de idei, când ea este, în primul rând, un set de bunuri tangibile. Vorbim despre „implicare”, „impact” și „transformarea culturii” când oamenii care studiază cel mai atent cultura tind să sublinieze cât de mult suntem noi, de fapt, transformați de ea. Dacă vrem să fim agenți responsabili în mijlocul culturii, trebuie să învățăm noi modalități de a vorbi despre ceea ce facem.

Bineînțeles că puțin din ceea ce vă ofer în această carte este cu adevărat ceva nou. În prima secțiune am împrumutat foarte mult din domeniul sociologiei, care a dezvoltat un sistem impunător pentru înțelegerea celui mai caracteristic și complex fenomen uman. (Criticul literar Terry Eagleton observă, deloc liniștitor, că însăși *cultura* a fost desemnată al doilea cel mai complicat cuvânt din limba engleză¹, după *natură*.) Majoritatea scrierilor fundamentale din sociologie, din păcate pentru noi, americanii de rând, poartă amprenta inconfundabilă a limbii germane în care au fost formulate pentru prima dată ideile lor

centrale. Încercând să traduc limbajul specialiștilor, am pășit entuziast prin grădinile bine îngrijite ale mai multor savanți, care vor privi, fără îndoială, cu groază la încercările mele de simplificare. Mai ales sociologii care sunt citați în notele textului și apreciați în secțiunea de mulțumiri ar trebui să fie absolviți de orice responsabilitate pentru stângăcia mea. Totuși, sper că am surprins unele dintre ideile esențiale de care creștinii au nevoie pentru a fi mai atenți și mai creativi în lume.

În cea de-a doua secțiune voi oferi un nou mod de a citi o poveste foarte veche: povestea culturii, așa cum este ea spusă pe paginile Scripturii, de la primele sale capitole până la finalul ei surprinzător.

Până de curând, creștinii păreau să fi uitat cum să spună narațiunea Scripturii ca pe o relatare care este atât o dezvăluire autentică a prezenței lui Dumnezeu în lume, cât și un artefact profund cultural, ce se intersectează din nou și din nou cu realități istorice concrete. Creștinii liberali, îndrăgostiți de metoda istorico-critică, surpat cum nu se putea mai bine aserțiunile Scripturii în baza contextului său cultural, în timp ce creștinii evanghelici au ignorat cu brio importul de cultură existent pe paginile Scripturii, în preocuparea lor de a-i apăra inspirația divină.

Nu sunt nicidecum primul scriitor din ultimii ani care recuperează un mod cultural de a citi Vestea Bună. Credem că redescoperirea contextului cultural al Evangheliei nu împiedică cu nimic ca aceasta să fie o veste bună venită de sus, de dinainte și de dincolo de noi, căci este chiar cheia ce face ca Evanghelia să fie pe deplin o veste bună pentru noi. Cel mai mult am beneficiat de pe urma numeroșilor gânditori din comunitatea reformată, care au urmat apelul omului de stat olandez Abraham Kuyper² la responsabilitate culturală creștină. Am încercat să dau credit unui eșantion reprezentativ dintre ei în notele lucrării, dar simplificările mele vor fi mult prea evidente pentru cei care au făcut mai multe pelerinaje la Geneva și Grand Rapids decât mine.

La final, doresc să ofer un nou set de întrebări despre chemarea noastră. Ce anume suntem chemați să facem în lume? Suntem chemați să „transformăm cultura” sau să „schimbăm lumea”? Dacă am fost chemați să fim creatori de cultură, de unde să începem? Ce facem în privința puterii, cea mai dificilă dintre toate realitățile culturale, și a distribuției sale inevitabil inegale?

Cititorii care caută șapte pași ușori către influența culturală vor trebui să caute în altă parte, pentru că eu cred că nimic din ce este durabil nu este ușor de făcut. Ceea ce avem cel mai mult de învățat despre a fi creatori de cultură este chiar lucrul pe care noi, ființele umane, îl găsim cel mai greu de învățat: totul despre chemarea noastră, de la început

până la sfârșit, este un dar. Lucrul de care avem cea mai mare nevoie în timpurile noastre sunt creștinii cu adevărat serioși în privința cultivării și creării, dar care să trăiască această seriozitate în mod natural – care nu încearcă cu disperare să schimbe lumea, dar se trezesc în fiecare dimineață dornici să creeze.

Cel mai rău lucru pe care l-am putea face ar fi să urmărim acel sfat familiar de a ne „ruga ca și cum totul ar depinde de Dumnezeu și de a lucra ca și cum totul ar depinde de noi”. Mai degrabă, trebuie să devenim oamenii care lucrează ca și cum totul ar depinde de Dumnezeu – pentru că așa este și pentru că aceasta este cea mai bună veste posibilă. Noi lucrăm pentru, ba chiar prin viața și puterea unui Creator, Răscumpărător și Susținător plin de har și cu resurse infinite. Trebuie să ne cunoaștem pe noi înșine suficient de bine pentru ca gândul că, de fapt, totul ar putea depinde de noi să ne împingă direct la post și rugăciune fierbinte. Sunt recunoscător că, în crearea micului bun cultural care este această carte, am gustat atât acest tip de muncă, cât și acest tip de rugăciune.

Sper că majoritatea celor care vor citi această carte o vor citi împreună cu altcineva. Unul dintre cele mai misterioase și mai frumoase lucruri despre cultură este faptul că ea trebuie împărtășită. Pot să merg singur în sălbăticie și, din când în când, ar trebui să o fac. Dar nu sunt niciodată singur în cultură. Sunt întotdeauna însoțit de cei care au creat-o înaintea mea și o împărtășesc cu mine și niciodată nu pot scăpa cu adevărat de responsabilitatea pe care eu o am față de cei care vin după mine, ale căror orizonturi ale posibilului le voi mișca într-un fel sau altul, spre mai bine sau mai rău.

Sper ca grupuri de prieteni să citească această carte și să înceapă să își privească prietenia lor nu doar în termenii unei tovărășii dintre niște indivizi compatibili, ci ca pe un potențial parteneriat în a transforma locurile în care trăiesc, studiază, lucrează și își duc traiul.

Sper ca familiile să citească această carte și să descopere că familia, care pare atât de ne semnificativă într-o epocă a tehnologiei și a celebrității, este încă inima culturii, locul principal în care cei mai mulți dintre noi suntem chemați să cultivăm și să creăm.

Sper ca bisericile să citească această carte și să aleagă calea riscantă de a recunoaște valoarea membrilor care nu intră în „slujire creștină cu normă întregă”, dar care Îl slujesc pe Cristos cu normă întregă în propria arenă a culturii.

Sper că cei care au o putere culturală evidentă vor citi această carte și vor descoperi scopul lui Dumnezeu pentru puterea lor; sper că acei care se simt mici și neglijați în această lume vor descoperi că Dumnezeu are ceva măreț pentru ei, că nu sunt uitați, ci se află chiar în centrul planului Său, sunt eroii surprinzătorului Său final de poveste.

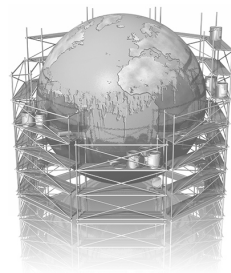
S-ar putea crede că o carte despre cultură riscă să fie cumva o carte despre noi – despre ceea ce facem, despre ceea ce realizăm, despre ambițiile, visele și planurile noastre.

Sper că atunci când vei termina această carte vei fi descoperit că, în cele din urmă, cultura nu este despre noi, ci despre Dumnezeu.

PARTEA ÎNTÂI

CULTURA

ORIZONTURILE POSIBILULUI

Această carte abordează un subiect vast, așa că haideți să începem prin a vedea cât de vast este el cu adevărat.

Nu vorbim despre cultură doar în sensul a ceea ce fac oamenii „cultivați”, muzee de artă discrete și orchestre simfonice, deși arta și muzica, muzeele și orchestrele, precum și însăși ideea că unii oameni sunt „cultivați”, iar alții nu, toate fac parte dintr-o anumită cultură.

Nu vorbim despre cultură doar în sensul tendințelor, mofturilor și modelor pe care ni le pun înaintea cei care se autoproclamă experți în cultură, căutând să atragă întreaga atenție a publicului asupra ultimei celebrități cu un singur nume sau a celei mai recente tehnologii; deși celebritatea, tehnologia și experții fac parte dintr-o anumită cultură – cultura mass-media cu care interacționăm în fiecare zi.

Nu vorbim despre cultură doar în sensul de identitate etnică, colecția de practici, credințe și istorisiri ce creează un sentiment de distincție și mândrie sau, dimpotrivă, de eșec și rușine – sau poate un pic din ambele – într-o lume în care pluralismul cultural este afirmat pe scară largă și în care totuși realitățile dure ale istoriei fac ca unele culturi să fie mai egale decât altele. Înainte de a încheia, va trebui, într-adevăr, să luăm în considerare culturile noastre particulare, nu doar cultura în general. Dar nu acum.

Nu vorbim despre cultură nici măcar în sensul ideilor, valorilor și presupuzițiilor care guvernează societatea noastră, – așa cum este folosit acest termen în expresii precum „războaie culturale”, „cultura neîncrederii” sau „declinul culturii noastre” –, deși orice efort cultural

uman are, într-adevăr, în centrul său idei, valori și presupoziiții, iar faptul că le găsim acolo ne oferă câteva indicii despre semnificația ultimă a culturii. Nici nu vorbim despre competiția continuă din societățile democratice pentru promovarea unui set de idei, valori și presupoziiții în domeniul politicii și al legislației – deși legile sunt printre cele mai drastice moduri în care cultura este exprimată și aplicată.

Multe încercări de împăcare cu cultura, mai ales cele creștine, au eșuat din cauza faptului că au acordat prea multă atenție uneia dintre aceste categorii culturale. Cultura înaltă, cultura pop, cultura etnică, cultura politică – toate fac parte din ceea ce numim cultură și sunt demne de atenție, reflecție și reacție.

Dar cultura este mai mult decât oricare dintre aceste categorii. Iar pentru a înțelege cât de mult mai mult este ea cu adevărat, trebuie să explorăm mult mai adânc și departe în trecut, chiar la început. De fapt, trebuie să ne întoarcem la trei începuturi.

NAȘTEREA

Începe cu propriul tău început.

Ai apărut zbârcit și ud, mijind ochii, deranjat de lumină. Ai plâns cu o voce pițigăiată și slabă, luând înghițituri de aer nefamiliar, până când cineva te-a așezat lângă o bătaie de inimă pe care o știai mai bine decât pe a ta. Aproape de trupul cald al mamei tale, te-ai calmat și ai devenit alert. Ți-ai deschis ochii, simțind aerul de pe pielea ta, auzind sunete și voci pe care altădată le auzai ca prin ecou din leagănul tău acvatic; dar acum erau vii și distincte. Poate că ochii tăi au găsit chiar un chip și, recunoscând cumva semnificația ochilor, a nasului și a gurii, te-ai fixat pe el cu o atenție concentrată.

Un bebeluș uman este cea mai ciudată și minunată creatură din această lume. Niciun alt mamifer nu iese atât de neajutorat din pânțele, complet incapabil să se descurce în fața oportunităților și adversităților naturii. Cu toate acestea, nicio altă creatură nu deține posibilități atât de nelimitate. În vreme ce discuțiile despre natură și educație se poartă de secole și vor continua încă multă vreme de acum înainte, toată lumea este de acord că ființele umane vin pe lume pregătite pentru cultură.

Fără cultură – care, pentru un nou-născut, începe cu descoperirea relațiilor, găsindu-i pe mama și pe tata, și se continuă, în primii săi ani de viață, până la ceea ce este, din anumite puncte de vedere, cea mai extraordinară realizare umană: dobândirea limbajului – pur și simplu nu devenim nimic. Suntem programați doar să învățăm. Tot ce avem la început sunt numai posibilități.